e*forum

Píše Michal Topor

(E*forum, 25. 01. 2017)

Ediční řada Depozitář/Dokumenty Památníku národního písemnictví byla dosud – tj. od roku 2014 – realizována třemi knihami: *Z deníků Anny Lauermannové-Mikschové* (ed. T. Riedelbauchová a E. Ferková, viz echo z 30. 7. 2014), *Lektor A. M. Píša* (ed. N. Macurová, viz echo ze 7. 10. 2015) a *Dopisy Bedřicha Hrozného literárním osobnostem* (ed. Š. Velhartická, viz echo z 16. 12. 2015). Nový titul, nadepsaný ***„Ze srdce váš…“ André Spire a Otokar Fischer 1922–1938***, resp. ***«À vous de cœur…» André Spire et Otokar Fischer 1922–1938***, ty předchozí svou potenciální důsažností nesporně přesahuje, počínaje již bilingvním způsobem provedení. Svazek francouzský prostředkuje originál (neboť Fischer a Spire /1868–1966/ si psali francouzsky), český je výsledkem překladu (práce Naděždy Macurové), a to včetně textů úvodních (vyjma stať Kateřiny Čapkové) a „adaptace poznámkového aparátu a edičních poznámek“, jak praví tiráž.

Není to poprvé, co iniciátorka a autorka nynějšího dvousvazku **Marie-Odile Thirouin**, docentka srovnávací literární vědy na univerzitě v Lyonu, umožnila i čtenáři neznalému českého jazyka setkání s osobností Otokara Fischera: v roce 2002 vyšla knižně, a to německy a česky, její edice dokumentující Fischerův (a současně Eisnerův) kontakt s filozofem Rudolfem Pannwitzem. Nová kniha je důležitou zastávkou v editorčině soustavném a nesamozřejmě důkladném studiu česko-francouzských, zejména meziválečných umělecko-intelektuálních vazeb, motivovaném jistě v průběhu let objevovanými příležitostmi, jež české archivy a nejen českojazyčné prameny zdejší provenience skýtají pro porozumění dějinám písemnictví německého, francouzského i jiných. Dokládá zároveň, že i dějepiscům českého umělecko-intelektuálního pole se pátrání za hranicemi může vyplatit: nález konvolutu Fischerových dopisů v archivu Spirovy rodiny se – se zřetelem k tázání po Fischerově životní a tvůrčí dráze – rovná nálezu zlaté žíly.

Povahu a klíčové momenty přátelství odvíjeného do značné míry právě jen epistulárně (hlavní aktéři se setkali jen několikrát a vždy krátce) načrtává trojice textů, jež edici uvozují: předmluva Marie-Brunette Spire, Spirovy dcery a také vydavatelky jeho textů (tak i korespondenčních výměn s Valéry Larbaud /1992/, Ludmilou Savitzky /2010/, Jeanem Richardem Blochem /2011/, Danielem Halévym či Albertem Cohenem /připraveny k vydání/), a dva „komentáře“: studie editorčina a stať Kateřiny Čapkové. Ta nárysem způsobů a některých kontextů Fischerovy reflexe židovství předjímá – vedle otázek překladatelství a básnické techniky – jedno z průběžně exponovaných témat rozpravy mezi Fischerem a francouzským básníkem a sionistickým aktivistou. Některými formulacemi, značícími naivní důvěru v totožnost řečeného a tzv. niterného

(„[z] dopisů je prý zjevné“, že Fischera „niterně zajímalo“ „napětí mezi židovstvím a dalšími kulturními a národními společenstvími“, jinde se píše o Fischerově odhalení „nitra“, *„Ze srdce váš…“*, s. 21, 28) však také bezděky pobízí k obezřetné četbě dopisů.

Vždyť je tak snadné podlehnout sugesci vznícených figur náklonnosti, spříznění, ba lásky (ve Spirově dopise z 6. 9. 1927, určeném k uvedení knihy *Hebrejské melodie*, české bibliofilské edice několika jeho básní, Fischerem přeložených), slovům o „rezonanci“ dvou „duší“ (s. 173) a jiným podobným vyznáním; Marie-Odile Thirouin ostatně okouzleně konstatuje „hluboké příbuzenství a vzájemnou přitažlivost dvou duší, které si spontánně porozuměly“, „spojenectví“, „duchovní i citovou blízkost“ (s. 43). Podobně vábivé je následovat oba pisatele v jejich autobiografických ohlédnutích a introspekcích – v této hře zapomínání, projekcí, stylizací, skutých a poskytnutých pro určitou chvíli, v určitém pohnutí apod. a poté bytnějících v repeticích. Nečíst Fischerovy německojazyčné básně z léta 1904, verše nostalgického loučení s pruskou metropolí (LA PNP, f. O. Fischer), i některé jeho tehdejší listy značící nechuť k návratu do Čech, zdálo by se, že dopis z konce prosince 1923 podává spolehlivý vzorec jeho života: „Židé byli takřka vždy slouhové Rakouska, slepí germanofilové, protože byli přáteli či otroky vlády. Já jsem měl velké štěstí, že můj otec byl nadšený stoupenec českých ideálů a horoucí obdivovatel velkých českých osobností. Prostřednictvím svých germanistických studií a svého pobytu v Berlíně jsem se poučil o teutonských idejích a poznal jejich nebezpečí, a ve válce jsem zase objevil hloubku svého českého cítění. (Pro doplnění: do světa německé ideje a poezie mě uvedla moje matka.) A teprve po válce jsem se vrátil – nevím, jestli jen na chvíli kvůli svým budoucím pracím, anebo navždy – ke svým rodným tradicím, k reminiscencím oné mystické rasy…“ (s. 114).

Edice dopisů je z principu matoucí. Zahrnuje jen to, co se dochovalo, resp. bylo nalezeno (tak také korespondence mezi Fischerem a Spirem byla pravděpodobně o něco hojnější – viz editorčin výčet hypotetických ztrát na s. 42–43). Kladení dopisu za dopisem (repliky za replikou) sugeruje kontinuitu věrné starosti, tlumí fakt přetržitosti sympatie a zájmu, ožívajících příležitostně. Nepominutelným, komplikujícím, ale i rozněcujícím momentem vztahu/dialogu mezi Fischerem a Spirem byla obecnější jazyková asymetrie, resp. snaha tuto asymetrii překlenovat. „[M]y se bohužel! nemůžeme zajímat o vaši literaturu tak, jak se vy zajímáte o tu naši, neboť neznáme váš jazyk“, litoval Spire v květnu 1934 (s. 247). Zatímco Fischer Spirovy francouzské texty číst dovedl, Spire se k těm Fischerovým – a to navíc jen k úzkému výseku – v pokusech o překlad, interpretaci složitě propracovával, prostřednictvím Fischerovým i jiných „průvodců“ (tento pojem Spire užil vděčně vůči Fr. Laichterovi, s. 202), někdy prizmatem němčiny, v níž se přitom necítil jistě.

Solidnost a tedy i hodnotu edice posiluje zevrubný aparát vysvětlivek, jež postupně doprovázejí jednotlivé dopisy, cennou přílohu představuje soubor textů, k nimž (k jejich přípravě, publikování atd.) byla rozprava mezi Fischerem a Spirem nejednou fixována: básně (a jejich překlady) nebo články, jimiž jeden či druhý přítelovo dílo přibližovali čtenářům svých jazykových okruhů (což byl v případě Fischerově i čtenář

německojazyčný, svůj první text o Spirovi ostatně otiskl v *Prager Presse*, zde také vyšel, v překladu, Spirův nekrolog věnovaný Fischerovi), především však sobě. Škoda, že v českém svazku vydavatelé na překlad německých a francouzských textů z této přílohy z nejasného důvodu rezignovali. Střídu ústředního dvojhlasu editorka proložila – byť ojediněle – několika vystoupeními dalších pisatelů: v souvislosti s vyjednáváním o Spirově spolupráci s deníkem *Prager Presse* (k níž nakonec nedošlo) se objevuje Arne Laurin, jednou také vydavatel *Hebrejských melodií* Otto Stern, v závěru pak Blažena Fischerová a Alfred Wolfenstein. Snad mohli být takto vyvoláváni k řeči také další a – jak edice naznačuje – zásadnější podílníci Fischerova a Spirova přátelství: Hans Kohn, František Gottlieb či František Laichter.

Thirouin, Marie-Odile (ed.): *„Ze srdce váš…“ André Spire a Otokar Fischer 1922–1938.* Praha: Památník národního písemnictví (ed. Depozitář, Dokumenty), 2016, 410 s.

www.ipsl.cz